

Σημειώσεις

1. Δες, π.χ., John Kenneth Galbraith, *The Culture of Contentment (Η κουλτούρα των ικανοποιημένων)*, Penguin Books, p. 15.

2. Είναι άξιο προσοχής ότι ο τίτλος ενός από τα άρθρα της εφημερίδας *Το Βήμα*, τα σχετικά με τον κ. Σεν (18/10/98, σελ. Α26) αρχίζει με τη φράση: «Η διαφωνία είναι η υπογραφή μας...».

3. Έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσα ο κ. Σεν λέει σε συνέντευξη για τον «τρίτο δρόμο», τον πολυδιαφημισμένο από τον πρωθυπουργό μας και το Συγκρότημα. Σε ερώτηση αν θεωρεί τον «τρίτο δρόμο» απλά ως καλό σύνθημα, απαντάει ότι δεν τον θεωρεί ούτε καλό σύνθημα! Ότι τον θεωρεί σαν κάτι μυστηριώδες, μια έκφραση που δίνει την εντύπωση ότι αναφέρεται σε ένα αναπτυσσόμενο πρότυπο. Δεν ξέρει όμως, λέει, κανένα αναπτυσσόμενο «τριτοδρομικό» πρότυπο!

Δημήτρης Πατέλης

ΠΣΕ-εύδη και αλήθειες περί παιδείας και ΑΕΙ

Η εποχή μας βιώνεται από την πλειονότητα του πληθυσμού ως εποχή «κρίσης αξιών». Παρά το γεγονός ότι κυμαίνονται τα αξιολογικά πρόσημα και παρατηρείται ορισμένη πόλωση κατά καιρούς μεταξύ κοινωνικο-πολιτικών ομάδων ως προς το τι συνιστά αξία και τι απαξία, μια εκπληκτική συναίνεση παρατηρείται αναφορικά με την αξιολογική αποτίμηση της παιδείας-μόρφωσης. Θεωρείται σχεδόν αυταπόδεικτα κοινός τόπος ότι η μόρφωση είναι *αξία αφ' εαυτής*. Το εκάστοτε ζητούμενο επικεντρώνεται λοιπόν στη σφαίρα των δικαιωμάτων, στο πεδίο δηλαδή της πρόσβασης ή των αποκλεισμών, της ελευθερίας ή της απαγόρευσης. Στο βαθμό που η προβληματική αυτή υιοθετείται άκριτα από την Αριστερά και την προοδευτική (εντός ή εκτός εισαγωγικών) διανόηση, το όλο ζήτημα υπάγεται για άλλη μια φορά πλήρως στο πεδίο της αστικής διαχείρισης, στα πλαίσια των κυρίαρχων κοινωνικο-οικονομικών σχέσεων και των στρατηγικών επιλογών

τους. Εκείνο που μένει και πάλι στο απυρόβλητο είναι η ουσία των στρατηγικών επιλογών, σε τελευταία ανάλυση, η ταξική τους εμβέλεια. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι η πρωτοφανούς κλίμακας διαφημιστική προβολή της «μεταρρύθμισης» (που δεν έχει τίποτε να ζηλέψει από τις μεθόδους του Γκέμπελς) επικεντρώνεται στον «εκσυγχρονισμό» της παιδείας μέσω του «άνοιγματος» του Πανεπιστημίου, φέροντας τουλάχιστον σε αμηχανία σημαντικό μέρος της Αριστεράς, το οποίο επί μακρόν προέτασε το «άνοιγμα της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση» ως κεντρική διεκδίκηση, επενδύοντάς το με αφελείς διαφωτιστικές ελπίδες προοδευτικοποίησης του λαού μέσω της πρόσβασης στην αυταξία της «μόρφωσης», είτε (στις «πονηρές» εκδοχές της επιχειρηματολογίας του) ευελπιστώντας σε μια όξυνση της κρίσης μέσω του «πληθωρισμού» των διπλωμάτων και της «απομυθοποίησης» των προοπτικών επαγγελματικής σταδιοδρομίας...

Για πολλοστή φορά στα τελευταία χρόνια και λόγω της απουσίας θεωρητικής πρόβλεψης στο χώρο της Αριστεράς, οι πολιτικοί διεκπεραιωτές των συμφερόντων της άρχουσας τάξης υλοποιούν τη μονοπωλιακή αποκλειστικότητά τους στις πρωτοβουλίες στρατηγικών επιλογών, με την Αριστερά να τους παρακολουθεί με κινήσεις αμυντισμού ή αμηχανίας. Βλέπετε η «πονηρή» εκδοχή της επιχειρηματολογίας περί «ανοίγματος» απέβη κουτοπονηριά στις μέρες της νεοφιλελεύθερης «παγκοσμιοποιημένης» κεφαλαιοκρατικής αναδιάρθρωσης, δεδομένου ότι εγγράφεται πλήρως στη ζωτικά αναγκαία και διακρατικά σχεδιοποιημένη «σύγχρονη» διαχείριση των δυνάμεων της εργασίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι προτεινόμενοι στα πλαίσια της «μεταρρύθμισης» Αρσένη μηχανισμοί «διά βίου κατάρτισης» ανταποκρίνονται στην ανάγκη της παγκοσμιοποιούμενης κεφαλαιοκρατικής διαχείρισης και του ελέγχου της λεπτής και εύκαμπτης ισορροπίας μεταξύ απασχόλησης και ανεργίας, μέσω του κατακερματισμού και της χειραγώγησης της εργατικής τάξης, στην ανάγκη ρύθμισης των ανισορροπιών μεταξύ εργασιοβόρων και αυτοματοποιημένων παραγωγικών διαδικασιών, μεταξύ του τομέα «εντάσεως εργασίας» και του τομέα «εντάσεως κεφαλαίου» (τεχνολογίας) σε εθνική και διεθνή κλίμακα.

Ο αμυντισμός και η αμηχανία της Αριστεράς απορρέει εν πολλοίς από την προαναφερθείσα αντίληψη περί παιδείας-μόρφωσης ως αυταξίας, από τις διαφωτιστικές αυταπάτες και από την παγιωμένη παράδοση της κατάταξης της εκπαίδευσης συλλήβδην στο εποικοδόμημα της κοινωνίας και στους «ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους». Στα πλαίσια αυτής της παράδοσης έχουν τεθεί όντως ουσιώδεις πτυχές του ρόλου της εκπαίδευσης ως μηχανισμού εγ-

χάραξης της κυρίαρχης ιδεολογίας και νομιμοποίησης των κυρίαρχων σχέσεων διά της επιλεκτικής-κατανεμητικής λειτουργίας της (στην κοινωνική διαστρωμάτωση-κινήτικότητα) και της αξιολόγησης-πιστοποίησης κατοχής γνώσεων. Εκείνο που κατά νόνα διαφεύγει της προσοχής αυτής της παράδοσης είναι το γεγονός ότι σε κάθε κοινωνία με ορισμένο επίπεδο ανάπτυξης του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας μαζί με τους βασικούς κλάδους της παραγωγής (παραγωγή αγαθών προς κατανάλωση και παραγωγή μέσων και αντικειμένων παραγωγής) διακρίνεται και η παραγωγή-κατάρτιση του ανθρώπου ως υποκειμένου της εργασίας μέσω της παραγωγής, αναπαραγωγής και διάδοσης γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων.

Αυτή η παραγωγική συνιστώσα της εκπαίδευσης, δηλαδή η παραγωγή και η αναπαραγωγή της βασικής παραγωγικής δύναμης —του ανθρώπου της εργασίας— είναι η ουσιαδέστερη και στρατηγικής εμβέλειας διάσταση του εκπαιδευτικού φαινομένου, παράγωγα της οποίας είναι όλες οι υπόλοιπες λειτουργίες και κυρίως η λειτουργία της παραγωγής και αναπαραγωγής του υποκειμένου των σχέσεων παραγωγής και του όλου πλέγματος των κοινωνικών σχέσεων. Συνεπώς, οποιαδήποτε στρατηγικού χαρακτήρα ριζοσπαστική διεκδίκηση στο χώρο της εκπαίδευσης δεν ανήκει απλώς στη σφαίρα της ιδεολογικής αντιπαράθεσης, πόσο μάλλον στη σφαίρα των εξωιστορικών «αξιών», αλλά αφορά τον πυρήνα του εκάστοτε κυρίαρχου και ιστορικά συγκεκριμένου τρόπου παραγωγής.

Στα πλαίσια της βελτιστοποίησης των όρων άντλησης υπεραξίας από τους δυνάμει και ενεργεία «αποσχολήσιμους» σε συνθήκες ήττας του εργατικού κινήματος και εκμηδένισης των παραδοσιακών συλλογι-

κοτήτων κινείται και η επιχειρούμενη «εκσυγχρονιστική μεταρρύθμιση» της παιδείας. Προωθείται λοιπόν ένα σύστημα «διά βίου κατάρτισης» πολλών ταχυτήτων, όπου «οι εκπαιδευτές θα εκπαιδεύουν με τη σειρά τους εφήμερους εκπαιδευτές ανέργων. Οι εκπαιδευόμενοι άνεργοι θα πιέζουν για θέσεις εργασίας» (Ν. Θεοτοκά, «Προγράμματα Σπουδών Επιλογής», *Πολίτης*, τ. 56, σελ. 15). Επιδιώκεται δηλαδή μια άμεσα χειραγωγική και χρησιμοθηρική υπαγωγή της παραγωγής της βασικής παραγωγικής δύναμης στις τρέχουσες αγοραίες ανάγκες του παγκόσμιας εμβέλειας επιθετικού κεφαλαίου, με γνώμονα τη μεγιστοποίηση της κερδοφορίας διά του κατακερματισμού-ανταγωνισμού του υποκειμένου της εργασίας.

Η προοπτική αυτή συνιστά εν πολλοίς καταστροφή της βασικής παραγωγικής δύναμης (του ανθρώπου), δεδομένου ότι υπονομεύει τόσο την εσωτερική νομοτέλεια της ανάπτυξης της θεμελιώδους —ιδιαίτερα για την τριτοβάθμια εκπαίδευση— βασικής έρευνας (στο όνομα μιας δήθεν διεπιστημονικότητας), όσο και τη βαθύτερη νομοτέλεια ανάπτυξης των δημιουργικών δυνατοτήτων της ανθρωπότητας, την προοπτική της ολόπλευρης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Η πραγματική διεπιστημονικότητα κατατείνει στη συνθετική-διαλεκτική ενοποίηση, στην ολοκλήρωση της επιστήμης και όχι στην ψευδεπίγραφη παροχή τίτλων σπουδών εφήμερων χρηστών βραχυβίας, αγοραίας επιχειρησιακής κατάρτισης στη βάση μιας κατακερματισμένης, χαώδους και εργαλειοκά χρησιμοποιούμενης γνώσης.

Τα παραπάνω επιτείνονται δραματικά στην «καθ' ημάς» εφαρμογή της βιαστικής και αγχωμένης «μεταρρύθμισης» υπό την ασφυκτική πίεση των προθεσμιών εκταμίευσης κοινοτικών κονδυλίων του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (14 δισ. από το

λεγόμενο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Κατάρτισης), αλλά και πελατειακών «εκταμιεύσεων», από τις κενές περιεχομένου λαϊκιστικές εξαγγελίες. Σ' αυτά τα πλαίσια πρέπει να εξεταστεί και η δημιουργία «νέων» και «επαναστατικών» προγραμμάτων, όπως και τα περίφημα Προγράμματα Σπουδών Επιλογής.

Κάποιοι θεώρησαν το μικρό περιφερειακό και μέχρι πρότινος χωρίς αγωνιστικές εξάρσεις Πολυτεχνείο Κρήτης ως πεδίο δοκιμής για τις εκτροματικές «καινοτομίες» τους. Σκοτεινές συναλλαγές, πιέσεις, εξαγορές, παρανομίες και παρατυπίες βρίσκονται από πέρυσι στην ημερήσια διάταξη για την πάση θυσία προώθηση του εκπαιδευτικού ανοοσιουργήματος των ΠΣΕ.

Οι αλλεπάλληλες, αλλοπρόσαλλες, αυθαίρετες και απρόβλεπτες εξωθεσμικές κινήσεις έχουν αναχθεί σε θεσμικό «καθεστώς» του ιδρύματος. Το στίγμα αυτού του «καθεστώτος» αναγνωρίζεται ανάγλυφα και συμβολικά όταν μεταξύ άλλων προέχει στις ιεραρχήσεις του η πρόσληψη φυλάκων-μπράβων (δηλαδή η ωμή καταστολή) έναντι της αμοιβής των συμβασιούχων διδασκόντων (που παραμένουν απλήρωτοι εδώ και πάνω από 10 μήνες). Επί όλων αυτών το ΥΠΕΠΘ τηρεί επισήμως μεν στάση Ποντίου Πιλάτου (επικαλούμενο την αυτοτέλεια του ιδρύματος), εμπράκτως όμως τηρεί στάση αρωγού και συμπαραστάτη της Πρυτανείας για την πιλοτική προώθηση του Ν. 2525.

Είναι γεγονός ότι η πολυτεχνειακή κοινότητα δεν επέδειξε τη δέουσα συλλογικότητα, εργήγορη και αγωνιστικότητα, γεγονός που εκ των πραγμάτων εκλαμβάνεται από τις αδίστατες πρυτανικές αρχές ως πίστωση χρόνου και πεδίο για αλλεπάλληλες εξωθεσμικές μεθοδεύσεις. Φωτεινή εξαίρεση και φορέας ενός ελπιδοφόρου μηνύματος είναι η συγκροτούμενη και ανα-

πτυσσόμενη συλλογικότητα του φοιτητικού κινήματος τους ιδρύματος, η μαχητική αντίδραση του οποίου αποτελεί και το μοναδικό ουσιαστικό και έμπρακτο αντίλογο στις εν λόγω μεθοδεύσεις. Το πρόβλημα όμως δεν είναι τοπικό, όπως άλλωστε δείχνει και το συγκροτούμενο μέτωπο στο χώρο της παιδείας. Και οι αγωνιστές φοιτητές

του Πολυτεχνείου Κρήτης έχουν πράγματι να ανταλλάξουν πολύτιμες (θετικές και αρνητικές) εμπειρίες —που έχουν αποκομίσει και εξακολουθούν να αποκομίζουν από την κλιμάκωση των αγώνων τους— με τους συναδέλφους τους των υπολοίπων ΑΕΙ της χώρας και όχι μόνο...

